

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การประเมินผลของสินค้าเชื้อ โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการส่วนท้องถิ่นในพื้นที่รับผิดชอบของธนาคารออมสินสาขาบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ได้ทำการศึกษาโดยการประเมินผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านภาระหนี้สิน ด้านคุณภาพชีวิต และด้านขวัญและกำลังใจ โดยมีแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

แนวคิด และทฤษฎี

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยประเมินผล

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2529:40,70-77) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการประเมินไว้ดังต่อไปนี้ การประเมินกระบวนการ เป็นการวิจัยประเมินผลระหว่างที่มีการดำเนินนโยบาย/แผนงาน/โครงการการวิจัยประเมินผลในขั้นนี้ จะสามารถช่วยในการพิจารณาว่าการดำเนินงานเป็นไปตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในขั้นของการวางแผนหรือไม่ เป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าจุดเด่นจุดด้อยของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ ซึ่งไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังสิ้นสุดการดำเนินงานแล้ว

การประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่มุ่งแสวงหาคำตอบสำหรับคำถามที่ว่านโยบาย/แผนงาน/โครงการ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และระดับใด กล่าวอีกนัยหนึ่งการประเมินผลเป็นกระบวนการตีความหมายและการตัดสินใจคุณค่า และได้แบ่งการประเมินเป็นหลายประเภทที่สำคัญดังนี้

1) การวิจัยประเมินผลเบื้องต้น เป็นการวิจัยประเมินผลความก้าวหน้าของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ ในการมุ่งเข้าสู่วัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้ขณะที่กำลังดำเนินการอยู่โดยตอบคำถาม ดังนี้

- การดำเนินงานตามนโยบาย/แผนงาน/โครงการ เป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่ได้วางไว้แต่ต้นหรือไม่

- ทุกส่วนของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

- ถ้าบางส่วนของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ หย่อนประสิทธิภาพจะดำเนินการแก้ไขปรับปรุงอย่างไร

2) การวิจัยประเมินผลสรุปรวม เป็นการประเมินผล สรุปผล เมื่อนโยบาย/แผนงาน/โครงการ ได้เสร็จสิ้นลงโดยตอบคำถาม

- นโยบาย/แผนงาน/โครงการ บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ที่วางไว้หรือไม่อย่างไร

- นโยบาย/แผนงาน/โครงการ สามารถตอบสนองความต้องการทั้งหมดของสังคมได้หรือไม่เพียงใด

❁ สิ้นเชื้อโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการส่วนท้องถิ่น

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการส่วนท้องถิ่น เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและธนาคารออมสิน เพื่อร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้สินและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอย่างบูรณาการ โดยอาศัยกระบวนการทางจิตใจ สังคม การจัดการและการเงิน กล่าวคือ ร่วมกันเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการและลูกจ้างประจำให้มีความสุข สามารถมีชีวิตทั้งด้านส่วนตัวและการทำงานที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งนี้ธนาคารออมสินจะให้การสนับสนุนทางด้านการเงินเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นเท่านั้น (ธนาคารออมสิน,2549)

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อแก้ไขหนี้สินข้าราชการและลูกจ้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 2. เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการ และลูกจ้างประจำ
 3. เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตข้าราชการและลูกจ้างประจำให้ดีขึ้น
- ผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ

1. ข้าราชการและลูกจ้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถได้รับการแก้ไขปัญหาหนี้สินได้ในระดับหนึ่ง
2. ข้าราชการและลูกจ้างประจำเกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
3. คุณภาพชีวิตได้รับการส่งเสริมให้ดีขึ้น โดยความร่วมมือจากธนาคารออมสินในการให้สินเชื่ออย่างสร้างสรรค์

ระยะเวลาดำเนินโครงการ

การดำเนินงานโครงการเริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2549 และจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง หากผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีได้กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดโครงการ

หลักเกณฑ์ในการพิจารณา

หลักเกณฑ์ในการให้สินเชื่อจะพิจารณาจากความสามารถในการชำระคืนเป็นหลัก อัตราดอกเบี้ยคิดแบบลอยตัว ในกรณีใช้บุคคลค้ำประกันให้กู้ได้ไม่เกินรายละ 50 เท่าของเงินเดือน ทั้งนี้ ต้องไม่เกิน 700,00 บาท ผ่อนชำระไม่เกิน 10 ปี และในกรณีใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันกู้ยืมได้ไม่เกิน 2,000,000 บาท ผ่อนชำระไม่เกิน 30 ปี โดยต้องชำระเป็นงวดรายเดือนทุกเดือน ซึ่งหน่วยงานต้นสังกัดจะทำหน้าที่ในการหักเงินเดือนเพื่อนำส่งให้แก่ธนาคารออมสิน

แนวคิด ขวัญและกำลังใจ

เสนาะ ดิยาว (2532) กล่าวว่า ขวัญ หมายถึง สภาพทางใจที่สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานของคน หรือเป็นความรู้สึกที่มีต่อพฤติกรรมของคนในการทำงาน เช่น อารมณ์ ความกระตือรือร้น ความหวัง ความตั้งใจ ขวัญจึงเป็นสภาพอย่างหนึ่งของจิตใจที่เกิดขึ้น จากภายในตัวบุคคลหรือกลุ่มคน แต่มีอิทธิพลภายนอกบังคับ สภาพทางจิตใจนี้จะเป็นสิ่งกำหนดกำลังใจในการทำงานที่มีผลโดยตรงต่อเป้าหมายในการทำงานของคน และกระทบกับงานของบริษัท การวัดบุคคลิกหรือลักษณะบางอย่างซึ่งแสดงถึงขวัญและกำลังใจของคน 3 ด้าน

1. วัดจากพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความมั่นคงหรือความหวั่นไหว ความหวังหรือความสิ้นหวัง ความเหนื่อยหน่ายหรือกระตือรือร้น และความเฉื่อยชาหรือความเตรียมพร้อมอยู่เสมอ ลักษณะดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงขวัญของแต่ละคน

2. วัดจากการแสดงออกของคนในทางความคิดเห็นหรือท่าทีที่มีต่อบริษัท เช่น ต่อนโยบาย สภาพการทำงาน และคำสั่งของฝ่ายบริหาร

3. วัดจากการบ่นหรือการชมเชย ซึ่งแสดงถึงกำลังใจในการปฏิบัติงาน อันนี้ได้จากการร้องทุกข์ การฝ่าฝืน ระเบียบวินัยการขาดงาน การมาทำงานสาย และการปฏิบัติงาน

จากลักษณะ การวัดทั้ง 3 ด้าน การศึกษาครั้งนี้ จะวัดผลจากโครงการสินเชื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการส่วนท้องถิ่น ที่มีต่อขวัญและกำลังใจ 3 ด้าน ได้แก่ ขวัญและกำลังใจในส่วนพฤติกรรมการทำงาน ขวัญและกำลังใจในส่วนสภาพการทำงาน ขวัญและกำลังใจในส่วนประสิทธิภาพการทำงาน

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545, หน้า 12 อ้างถึงใน วารุณี ทองมาก, 2547) กำหนดคำนิยามของ คุณภาพชีวิต หรือ ความอยู่ดีมีสุข ไว้ว่า “การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งทางร่างกาย และจิตใจ มีความรู้ มีงานทำที่ทั่วถึง มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวอบอุ่นมั่นคงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต หรือความอยู่ดีมีสุข 7 ด้าน คือ

1. ด้านสุขภาพ

เป็นตัวดัชนีตัวแรกในการวัดความสุข เนื่องจากสุขภาพอนามัยที่ดี หมายถึง ความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อารมณ์ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่จะทำให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้ รวมทั้งสามารถประกอบกิจกรรมและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้น ผลสำเร็จในการพัฒนาสุขภาพอนามัย ก็คือ คนไทยมีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ มีอายุยืนยาวไม่เสียชีวิตก่อนวัยอันควร

2. ด้านความรู้

การพัฒนาความรู้หรือการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการ ได้มา ซึ่งความอยู่ดีมีสุขของคนเพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเสริม โอกาสพัฒนาสติปัญญา สามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันคนที่มีการศึกษาและรอบรู้ในระดับที่เหมาะสมสามารถมีอาชีพและสร้างรายได้ให้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพได้ ได้ใช้ความรู้เพื่อเสริมสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นต่อสังคม

3. ด้านชีวิตการทำงาน

เป็นที่มาของรายได้และอำนาจซื้อ และการเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม โอกาสในการมีงานทำจะเกิดจาก 2 ปัจจัย คือ ความสามารถในการทำงานของตัวคนหรือ สมรรถนะของคนซึ่งหมายถึง จะต้องมีความสุขแข็งแรงและมีความรู้และทักษะในการทำงานที่ต้องรับผิดชอบ และความสามารถของรัฐบาลจะบริหารนโยบายเศรษฐกิจโดยรวม ให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับที่สูงพอกับการสร้างงานแก่แรงงานใหม่เข้าสู่ตลาด

4. ด้านรายได้ และการกระจายรายได้

รายได้ของคนหากมีความแตกต่างกันอย่างมาก ในขณะที่คนส่วนน้อยมีรายได้มากทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านการกระจายรายได้ จะพิจารณาจากสัดส่วนของคนที่มีรายได้พอเพียงต่อการหาปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ หรือสัดส่วนจำนวนคนที่อยู่เหนือเส้นความยากจนสมบูรณ์

5. ด้านชีวิตครอบครัว

ครอบครัวเป็นพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดที่คนจะต้องดำรงชีวิตอยู่ ความสัมพันธ์ในครอบครัวถือเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ดังนั้นการพัฒนาชีวิตด้านครอบครัวจึงเป็นเรื่องสำคัญหากคนในครอบครัวอยู่อย่างมีความสุข คนจะมีสุขภาพชีวิตที่ดี หากครอบครัวไม่มีความสุข แตกแยก ล่มสลาย ชีวิตคนก็ไม่สามารถจะอยู่ดีมีสุขไปได้ เช่นเดียวกับสังคมจะอยู่ดีมีสุขได้จะต้องประกอบด้วย ครอบครัวที่อบอุ่น มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการดูแลและพยายามตอบสนองความต้องการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสามารถดูได้จากองค์ประกอบเบื้องต้น คือ บทบาทหน้าที่ครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัวการพึ่งพาตนเอง

6. ด้านสภาพแวดล้อม

เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุข เพราะคนจะต้องมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่ตนเองดำรงชีวิตอยู่ โดยพิจารณาทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวคนและสภาพแวดล้อมที่รอบตัวคน ดังนั้น การพัฒนาสภาพแวดล้อมจึงครอบคลุมเรื่องต่างๆมากมายทั้งเรื่องเกี่ยวกับตนเอง การได้รับสาธารณสุขโรคที่วัดได้จากสัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง การได้รับสาธารณสุขโรคที่วัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปาบริโภค และเรื่องที่เป็นปัจจัยภายนอก คือ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ที่วัดจากการเกิดคดีอาชญากรรมและคดียาเสพติด และสิ่งแวดล้อม ซึ่งวัดจากความสกปรกของแม่น้ำ ปริมาณขยะ และพื้นที่ป่าไม้ ส่วนสภาพแวดล้อมของประชากรที่อยู่อาศัยในเมืองและชนบท จะมีความต้องการที่แตกต่างกันอยู่บ้าง โดยเฉพาะในเรื่องผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ประชากรในเมืองจะมีปัญหาเรื่องของเสียงดัง ฝุ่นละออง และปัญหาขยะมูลฝอย ส่วนในชนบทมีปัญหาเรื่องป่าไม้ และน้ำเสียในแม่น้ำ

7. ด้านการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ

คนยังต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมซึ่งจะอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของภาครัฐ ดังนั้นการพัฒนากิจการที่ดี จึงเป็นเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของคนในสังคมเป็นอย่างมาก ระบบการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐที่มี “ธรรมาภิบาล” คือต้องมีการดูแลคนในสังคมอย่างดี มีความโปร่งใส เป็นธรรม ให้คนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์ ทั้งนี้ ภาครัฐจะต้องสนับสนุนให้คนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำรงชีวิต มีส่วนร่วมในการพัฒนาและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐคนในสังคมได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันตามกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองจากการถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรัฐกับประชาชนดังกล่าว จะเป็นเครื่องมือช่วยยกระดับความอยู่ดีมีสุขของคนในสังคมได้ ซึ่งองค์ประกอบนี้จะรวม

เรื่อง ความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพทางการเมือง และการกระจายอำนาจการบริหารจัดการด้วย

แนวคิดที่จะใช้สนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้เป็นการประเมินผลของโครงการสินเชื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการส่วนท้องถิ่นจึงเลือก ศึกษาเฉพาะ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านความรู้ ด้านชีวิตการทำงาน ด้านรายได้ ด้านครอบครัว ส่วนอีก 2 ด้านผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นส่วนของปัจจัยภายนอก ได้แก่ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารจัดการที่ดีของรัฐ ซึ่งอาจไม่ได้รับผลโดยตรงจากโครงการสินเชื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการส่วนท้องถิ่น จึงมิได้รวมอยู่ในการศึกษาครั้งนี้

บททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เฉลิมพล บุญย้อย (2546) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินผลโครงการพักชำระหนี้เกษตรกร: ศึกษากรณี ธ.ก.ส.สาขามีนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 300 ราย โดยใช้แบบสอบถาม สรุปผลการศึกษาดังนี้ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ในเขตสาขามีนบุรี กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 41-55 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา ระยะเวลาการเป็นลูกค้า ธ.ก.ส.เป็นเวลามากกว่า 20 ปี จำนวนแรงงานในครัวเรือน 2 คน การถือครองที่ดินเป็นที่เช่า อาชีพของเกษตรกรส่วนมากมีอาชีพทำนา และพบว่า การเปลี่ยนแปลงรายได้ก่อนเข้าร่วมโครงการกับหลังเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรร้อยละ 45 มีรายได้เท่าเดิม ร้อยละ 34 มีรายได้เพิ่มขึ้น น้อยกว่า 10,000 บาท และร้อยละ 21 มีรายได้เพิ่มขึ้นตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไป

วารุณี ทองมาก (2547) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตด้านอาชีพและรายได้หลักการกู้เงินโครงการธนาคารออมสิน: กรณีศึกษาสมาชิกโครงการธนาคารประชาชนธนาคารออมสิน สาขาอำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 261 ราย โดยใช้แบบสอบถาม สรุปผลการศึกษาดังนี้ ก่อนกู้เงินสมาชิกโครงการมีภาระหนี้สินจากเงินกู้นอกระบบภายหลังการกู้เงิน พบว่าเพศต่างกันมีคุณภาพชีวิตด้านรายได้ไม่แตกต่างกัน อายุต่างกันมีคุณภาพชีวิตด้านรายได้เกี่ยวกับรายได้เพิ่มขึ้น รายได้เพียงพอกับรายจ่าย รายได้ที่แน่นอนและการออมเงิน รายได้ ไม่แตกต่างกัน เกี่ยวกับความสามารถในการชำระหนี้ไม่แตกต่างกัน

นิภา บ้านเรือน(2549) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชีวิตครูในเขตพื้นที่รับผิดชอบของธนาคารออมสินสาขาลำพูน จังหวัดลำพูนผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 179 ราย โดยใช้แบบสอบถาม สรุปผลการศึกษาดังนี้ ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชีวิตครู สมาชิกที่หนี้สินและรายได้ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

กล่าวคือมีหนี้สินเฉลี่ยลดลงจากก่อนเข้าร่วมโครงการ และด้านขวัญและกำลังใจของข้าราชการครู อยู่ในระดับดีมาก หลังจากเข้าร่วมโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชีวิตครู สมาชิกู้สึกว่าได้รับสวัสดิการที่ดี ู้สึกมั่นคงในชีวิต ปัญหาด้านหนี้สินได้รับการแก้ไข มีความสุขกับการทำงานมากขึ้น

เฉลิมวรรณ เดชะชาติ (2548) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรลูกหนี้กองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน:กรณีศึกษา จังหวัดขอนแก่น ได้ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 130 ราย โดยใช้แบบสอบถาม สรุปผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณภาพชีวิตด้านรายได้ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันได้ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านอาชีพ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายแก่ชีวิตประจำวัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved